

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 11 (1983)

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979)

Αναστάσιος Κ. Ορλάνδος. Ο τελευταίος χαιρετισμός

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.924](https://doi.org/10.12681/dchae.924)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Μ. (1983). Αναστάσιος Κ. Ορλάνδος. Ο τελευταίος χαιρετισμός. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 11, ε'-στ'. <https://doi.org/10.12681/dchae.924>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Αναστάσιος Κ. Ορλάνδος. Ο τελευταίος χαιρετισμός

Μανόλης ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 11 (1982-1983), Περίοδος Δ'. Στη μνήμη του
Αναστασίου Κ. Ορλάνδου (1887-1979)

ΑΘΗΝΑ 1983

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἡ Χριστιανική Ἀρχαιολογική Ἑταιρεία ἀπευθύνει μέ βαθύτατη συγκίνηση τόν τελευταῖο χαιρετισμό στόν Πρόεδρό της, πού στάθηκε προστάτης καί συμπαραστάτης δύο ολόκληρες δεκαετίες. Καί ἦταν μεγάλη ἡ τιμή νά ἔχει ἡ Ἑταιρεία ἐπικεφαλῆς της ἕναν ἀπό τούς πρωτοπόρους καί θεμελιωτές τῆς ἐπιστήμης τῆς βυζαντινῆς τέχνης στήν Ἑλλάδα, ἕναν ἀκούραστο ἐρευνητή, ἕνα σοφό μελετητή τῆς ἐλληνικῆς χριστιανικῆς τέχνης.

Δέν εἶναι εὐκολο νά συνοψισθεῖ ἡ μεγάλη προσφορά τοῦ Ὁρλάνδου στά πολλαπλά ἐπίπεδα τῆς δραστηριότητος πού εἶχεν ἀναπτύξει ἐπὶ ἑπτὰ σχεδόν δεκαετίες, ὥστε νά ἀναδειχθεῖ ἐνωρίς μορφή ἡγετική στήν ἐπιστήμη, μέ κύρος διεθνές.

Εἶχε προσφέρει τεράστιες ὑπηρεσίες στή διάσωση καί συντήρηση τῶν βυζαντινῶν μνημείων τῆς χώρας ὡς Διευθυντής Ἀναστηλώσεως, ἀλλά ἀπό τήν ἐπιτελική αὐτή θέση, πού κράτησεν ἄξια τόσα χρόνια, εἶχεν ἀποκτήσει μιά μοναδική ἐποπτεία ολόκληρου τοῦ ἐλληνικοῦ μνημειακοῦ χώρου. Μέ τή βαθιά γνώση τῶν προβλημάτων τῆς ἐπιστήμης του, ὁ σοφός βυζαντινολόγος, πού εἶχε σπουδάσει ἀρχιτέκτων, μπορούσεν ἄνετα νά ἀξιολογήσει καί νά ἐπιλέξει τά καίρια ἔργα πού θά τόν ἀπασχολοῦσαν, ἀπό ὅλη τήν Ἑλλάδα. Ἐκατοντάδες εἶναι οἱ μελέτες του οἱ ἀφιερωμένες στά μνημεῖα της, ἀπό τίς ἐκκλησίες τῆς Καστοριάς ἕως τίς βασιλικές τῆς Κρήτης καί ἀπό τά μνημεῖα τῆς Ἀρτας καί τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου ἕως τίς βασιλικές τῆς Λέσβου καί τίς ἐκκλησίες τῆς Χίου.

Γιατί ὁ Ὁρλάνδος ὑπῆρξεν ἀπό τούς πρώτους πού συνειδητοποίησαν τήν ἀνάγκη ἀπογραφῆς τοῦ τεράστιου μνημειακοῦ πλούτου στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί ὁ μόνος πού ἔταξεν ἔργο ζωῆς τήν ἀρχαιοθέτηση τοῦ πλούτου αὐτοῦ. Στούς 12 τόμους τῆς περιοδικῆς ἔκδοσης πού ἔγραφε καί ἐξέδιδε μόνος του ἐπὶ σαράντα χρόνια (Ἀρχεῖον Βυζαντινῶν Μνημείων Ἑλλάδος) παρουσίασε πολλές δεκάδες μνημεῖα, σύνολα καί μονάδες ἀξιόλογες, ὥστε νά συγκροτήσῃ καί νά παραδώσῃ στούς μεταγενέστερους ἕνα πλούσιο ἀπόθεμα γνωριμίας μέ τά μνημεῖα τῆς Ἑλλάδας. Χρήσιμο ὡς σημεῖο ἀναφορᾶς ἀλλά καί ὡς ὑπόδειγμα σφαιρικῆς μελέτης τοῦ κάθε μνημείου.

Ἀν ὁ τοπικός περιορισμός στά ἐνδιαφέροντα τοῦ Ὁρλάνδου ἦταν ἡ

Ἑλλάδα, τὰ χρονικά ὅρια ἦταν εὐρύτατα. Πέραν ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα, δὲν περιοριζόταν στὰ παλαιοχριστιανικά καὶ στὰ βυζαντινά, ἀλλὰ ἔφθανεν ὡς τὴ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἡ πλατιὰ αὐτὴ παραδοχὴ τῆς οὐσιαστικῆς ἐνότητος στὰ μνημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου πρέπει νὰ θεωρηθεῖ καθαρὰ πρωτοποριακὴ, ὅταν σκεφθοῦμε πότε ἄρχισε καὶ πόσο ἄργησε νὰ γίνῃ κρατικὴ ἀντίληψη μέ ἐιδικὰ νομοθετικά μέτρα, ἀλλὰ καὶ πόσο ἀκόμη καθυστερεῖ στήν ἐφαρμογὴ τους.

Ἡ τόσο μακροχρόνια καὶ πάντα ὀλοζώντανη παρουσία στό δημόσιο καὶ στὸν ἐπιστημονικὸ βίον τῆς ἐπιβλητικῆς καὶ πολὺπλευρης αὐτῆς προσωπικότητος, πού διαμορφώθηκε πρὶν ἀπὸ μᾶς καὶ ἔδρασεν ἐπάνω ἀπὸ μᾶς τοὺς μεταγενέστερους, ἔφερεν σειρὰ ἀπὸ γενεές βυζαντινολόγων πάντα σέ σχέση μαθητείας πρὸς αὐτόν καὶ ὕψωνε τὸ δάσκαλον σέ αὐθεντία πού δύσκολα μποροῦσε νὰ προσεγγίσει κανεὶς.

Τώρα πού ἔκλεισε τὰ μάτια ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος ἀπὸ μιά γενεὰ πρωτοπόρων, πού μᾶς ἄφησαν ὅλοι μαζί αὐτὸ τὸ χρόνο, πρέπει νὰ ἔχει πιστέψει ὅτι τὸ τεράστιο ἔργο του παραμένει στερεό καὶ ἀκλόνητο πέραν ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς σωματικῆς ὕλης. Καὶ ὅτι ὅσοι ἀγαποῦν τὴν τέχνη καὶ τὰ μνημεῖα τοῦ τόπου μέ βαθιὰ πίστη, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμά του, θὰ στηρίζονται στό ἔργο αὐτό γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια ἀκόμη. Ἡ εὐγνωμοσύνη τους ἂς κάμει τὸ χῶμα του ἐλαφρό.

7 Ὀκτωβρίου 1979

ΜΑΝΟΛΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ